

Reclame en Ethiek.

De collegialiteit, het Vereenigingsleven, het doen in en het doen buiten vergaderingen, het verkondigen van een goed principe en het verhandelen daarvan in de praktijk, de consequentie, waarmede men het eene verwerpt en het andere voorstaat, om straks uit wanbegrip of eigenbelang in eens de hekken te verhangen, peinzen en nogmaals peinzen kan men erover, zich zelf en anderen verbitteren; maar beter dan alle verzuchting of een boek van lijvigen omvang kenschetst een even prettig als pittig artikel in het jongste Mei-nummer van de „Items of Interest” de realiteit, de psyche van het individu, waarop de majesteit der Ethiek afstuit. Slechts enkele hoofdtrekken wensch ik hier weer te geven om ze aanstonds aan te passen aan toestanden en opvattingen ten onzent.

De man, die het eerste Wetboek der Ethiek geschreven heeft, zegt onze Amerikaansche schrijver, is al lang dood. Maar er zijn nog een massa menschen, die meenen naar die wetten te moeten leven. De man, van die wetten, dacht dat hij alles van Ethiek snapte, maar was er niet zeker van of anderen 't zouden snappen. U meent misschien, dat ethisch man en ethisch wetgever een en hetzelfde is. Mis; 't zijn er feitelijk twee. — Een ethisch man is wat hij behoort te zijn. De ander zou moeten zijn, wat hij meent, dat hij is; maar dat hij niet is.—

Bijvoorbeeld: De ethische man maakt geen reclame. Hij zal die bescheidenheid niet tegenover u te luchten hangen. U zult hem ook nooit zien soezen in een encyclopaedie, om onder de A te lezen wat „adverteeren,” of onder de R wat „reclame” is. — Ook het Wetboek der Ethiek houdt hij er niet op na, hij heeft het zelfs niet in huis, — hij heeft het in zijn hart.—

Heel iemand anders, die andere man. Hij heeft zoo'n wet altoos in den zak. — *Dat* is dus een man, die met de wet meegaat. Hij kent ze op zijn duimpje en — van duimpjes gesproken, hij laat geen centimeter over zijn kant gaan. Ik zal u dat duidelijk maken.

Stel dat het Reglement van een tandheek. Vereeniging voorschrijft: „Geen ethisch tandarts mag een bordje voor zijn deur hebben grooter dan 8 bij 12 centimeter.” Uw mannetje van de wet liet er een maken van $7\frac{7}{8}$ bij $11\frac{11}{12}$. Dat is — niet waar? onder de maat, binnen de perken van de Wet. Reken maar eens na; hebt u verstand van breuken — gewone breuken — dan zult u moeten toegeven, dat die tandarts ethisch is.— Maar u gaat u vestigen in dezelfde stad, waar hij woont en ongelukkig niet in het bezit van een reglement, spijkert ge aan uw deur een bord van $8\frac{1}{8}$ bij $12\frac{1}{8}$ cM. Wat zijt ge nu? Een marktschreeuwer — een humbug-man — een knoeier.—

De man van de wet zal 't fluisterend natuurlijk, door de heele stad gaan rondbazuinen. „Kijk éreis zoo'n bord,” zal hij u een exemplaar van het reglement sturen, met de voorgeschreven afmetingen van een bordje blauw aangehaald? Geen denken aan, 't zou hem in zijn naam (of portemonnaie) maar schaden, indien hij zich met een reclame-man inliet.—

Een achtste van uw bord afgezaagd — en ineens bent u ethisch. Natuurlijk, waart u lid geworden van die tandheek. Vereeniging, dan hadt u een exemplaar ontvangen van het

reglement en uw bord had de maat gehouden. Daarom gingt ge er een stukje van afzagen en denkt er over lid van die vereeniging te worden. — U doet het nog niet, u denkt er alleen nog maar over; want om lid te kunnen worden, als lid áángenomen te worden, jongens, dat is een toer. Al spoedig verneemt ge, dat men u geketst heeft. Uw buurman had bij uw collega's een pot opgehangen van uw bord. Hij vertelde er wel niet bij, dat 't slechts 'n fractie van een centimeter boven de voorgeschreven maat scheelde, maar de man let op de kleintjes.—

Heel natuurlijk hebt ge den duivel in 't lijf. — Dat is nu wel niet ethisch; maar zij hebben u nu eenmaal voor onethisch uitgekreten. — Hebben zij u in de gelegenheid gesteld uw bordje te ver-ethiseeren?

Een beetje op uw verhaal gekomen, wilt ge nu toch wel ereis weten, wat uw buurman voor man is; ieder heeft zoo zijn verleden. Ge gaat op zoek. En zie, bij toeval blade-rende in een collectie tooneel-programma's, vindt ge op de achterzij den naam van uw buurman met groote blauwe jettters, adverteerende, dat hij tanden en heele gebitten inzet voor den halven prijs, dien anderen berekenen. Verbaasd, verbijt gij uw tanden van woede.

Maar als ook die woede wat bekoeld is, gaat ge bedaard het huis van uw buurman langs, bekijkt zijn bescheiden bordje en schiet in een schaterlach om zijne bescheidenheid.

Maar nu zult ge hem te pakken nemen. Den volgenden dag schelt ge bij hem aan en duwt hem het programma met zijn advertentie onder den neus. — Zeg eens mijnheer, noemt u dat géén reclame? Indien ik dat nu eens uw vereeniging zou laten zien!" Maar hij lacht om uwe onnoozelheid en zegt op zalvend, vaderlijken toon: „Beste vriend, dat is twintig jaar geleden; toen had ik niet te eten; nù ben ik ethisch!"

't Is waar, de datum sprak; u liept erin. Maar spoedig u herstellende, zegt ge: „Maar wie zegt u, dat *ik* over twintig jaar ook niet ethisch zou zijn?

Toen lachte de man andermaal en antwoordde: „'t Kan zijn. Ik hoop 't. Nu weet u wat, we zullen twintig jaar wachten. Als u dan ethisch bent, dan zullen wij u als lid toelaten!”

Het hoofd warm van zulk een woord en wet, gaat ge de straat op, pardoes naar een timmerman en bestelt hem een bord. Een bord van tien voet breed en twee voet hoog, — niet blozen, noch bleek worden. Stel u gerust. Ik zal er u heusch niet scheef om aanzien; — of ik tegen Ethika ben? Volstrekt niet. Ik beweer zelfs, dat een tandarts ethisch moét zijn. — Maar wat ik wil is: Is hij ethisch in theorie, laat hij er dan ook naar handelen in de praktijk.

Bravo, Item schrijver! Uw „breede” opvatting omtrent dat bord — om bij dat laatste beeld te blijven — doet mij denken aan het gezegde van een even knap als praktisch zakenman uit óns land: „Een bord kan nooit te groot zijn om ervan te eten!” En nog nauwer verband tusschen „eten” en „ethisch” vond ik uitgedrukt in een quasi-platduitsch versje:

Wat weet ich
 Von Ethisch
 Wo'ch nit weet
 Was eet ich
 Dat heet ich
 Phonetisch.

Daarin ligt geheel de praktijk van het leven. De eetkwestie, de bestaanskwestie is een alles overheerschende. Ze is klemmend voor allen; voor den beginner, voor den

man zonder middelen, voor den vrijgezel, voor een ander die verwanten, voor den gehuwde, die hetzij klein of groot gezin heeft — en kan zelfs klemmend zijn voor den meer-gegoede, daar de begrippen omtrent behoeften uiteenloopen, een subjectieve opvatting zijn of van der jeugd tot levensgewoonte kunnen geworden zijn.

Op die gronden reeds is Ethiek, dunkt mij, niet te reglementeeren; niet in de praktijk op te dwingen aan allen en tot in alle uitersten; 't allerminst in den vorm van verbodsbepalingen.

Licht te verklaren hoe men er toe kwam, Ethiek te prediken, te huldigen ter wille van den stand. Er was een tijd — eeuwen lang — waarin zooveel vakken van wetenschap deels nog op lagen trap of grootendeels bij de onontwikkelde massa nog zoo laag aangeschreven stonden, dat de beoefenaren allerlei kunstmiddelen moesten bedenken om aandacht te trekken. Slechts zeer enkelen, de celebriteiten of de zeer goeoden, konden een zelfstandige positie en daarmede de eer van den stand ophouden.

Verreweg de meesten echter, om 't even, of bij hen de wetenschap hoog, dan wel de beurs laag stond, moesten armen en beenen reppen, om een matige lepel uit den maatschappelijken breipot te scheppen, en konden niet denken aan Ethiek. Men moest er zien te komen door Reclame. En gewis, men dreef die ver, treurig ver, belachelijk ver, — naar *ons* inzicht.

Een subliem beeld van die ouwe tijden der wetenschap vinden we vereenigd in het ten vorigen jare verschenen prachtwerk „Die Karikatur und Satire in der Medizin” van Dr. Eugen Holländer, Stuttgart, Ferd. Enke. In prent en plaat vinden we daar niet alleen den spot, waaraan van oudsher de geneeskunst en haar beoefenaren blootstonden, maar wat die arme dienaren der wetenschap, die helpers

der lijdende menschheid al zots moesten bedenken om ook zichzelf door het leven te helpen.

In dat werk krijgt ook „de Zahnreisser”, zooals 't daar heet, een beurt. Eerst met een historische herinnering, dat, volgens *Martialis* (X, 56) onze oudste collega, zekere *Cascellius* moet zijn geweest. Hij trok tanden en vulde die ook, zelfs met goud („*cui auro dentis*). Wij vernemen dat de arabische geneeskunst uit was op een conservatieve behandeling; collega *Abul Kasim* had heel ingenieus bevonden, dat tanden niet voor de tweede maal groeien. Was een tand uitgevallen, dan werd die vervangen door een stukje ossebeen en bevestigd met goud. Maar de kunst ging vooruit; men vervaardigde tanden van ivoor; ten tijde van de Renaissance was er een bepaald gild, de *tabletiers et remetteurs de dents d'ivoire*”. Het transplanteeren van tanden werd het eerst wetenschappelijk aangeprezen door *L. Guyon* (1615). „*Si l'on a arraché une dent pour une autre, il faut la remettre soudain dans son alveole et qu'on l'attache avec un filet à la prochaine*”. Dit hooge standpunt der tandheelkunde werd helaas door de reizende charlatans tot het laagste peil teruggebracht. *)

Wat zien we in Engeland gebeuren? *John Hunter*, de praktische chirurg, anatoom en physioloog, die met zijn geschriften op tandheelkundig gebied (1771 en 1775) het vak een belangrijke schrede had vooruitgebracht, verraste met een wetenschappelijke proef; hij bracht den tand van een mensch over in.... de kam van een haan. Wat deden anderen kort daarna? Een gezonden jongen man werden voor een hongerloon 'n paar paarlwitte tanden uitgetrokken, om er den ingevallen mond van eene oude kokette mede op te sieren. *Rowlandson* teekende (1787) een aller-

*) Zie van denzelfden schrijver „Die Medizin in der klassischen Malerei.

aardigste plaat, waarop een jong meisje half lachend, half huilend, naar de guinea kijkt, die zij voor haar mooien snijtand gekregen heeft; en een dikke barones parfumeert zich en wordt bijna zeeziek van ergernis, dat zij vlak naast een schoorsteenveger moet zitten, wiens tanden straks naar haar mond zullen verhuizen. Negers waren zeer gewild om hun paarlwit gebit, maar bij gebrek aan negers behielp men zich met even zwarte schoorsteenvegers.

Vermakelijke caricatuurteekening is ook „the Dentist” (1778), waarop een dik, dwergachtig collega, wien de twee-trappige pruik schier van den schedel valt, bezig is een even dwergachtige oude dame aan een vulling te helpen, met de reclame (onderschrift), dat hij in een minuut tijds elken tand trekt zonder pijn en bovendien kunststanden vervaardigt van een door hem uitgevonden substantie. Fransche caricatuur is de plaat, waarop een collega „sans efforts” dus zonder pijn naar 't heet, iemand een tand trekt, terwijl de assistent den patient aan beenen en dijen trekt, teneinde het trappen wat tegen te gaan.

Die bewerking geschiedt op een „stand” op de markt, ten aanschouwe van eenige dikwangige kiespijnleiders, en ter verhooging van de reclame hangen aan een lat eenige Kiezen en Wortels te bengelen, ter grootte van een menschenhoofd.—

Minder caricatuur heeft men uit Duitschland. Genoemd werk geeft althans slechts één plaat, waarop een naar het schijnt Saksisch tandarts een knaap onder handen heeft en in eene houding vol waardig zelfbewustzijn den vervaarlijken tand laat zien, dien hij getrokken heeft. Die reclame kan er nog mee door. Toch gewaagt de schrijver nog van platen van Maulpersch e.a. (1785 en 1767), komische voorstellingen van het duitsch stadsleven op marktdagen en kermissen, toen naast slangenbezweerders en degenlikkers de reizende

chirurg en tandmeester zijn tenten opsloeg. Doch de hansworst, uitroeper en groote trom beteekenen als reclame niets, vergeleken bij een tandathleet die op een der drukste pleinen van Parijs heeft stand gemaakt (Ch. Aubry in de „Pathologie pittoresque”). Daar zien we onzen collega met een degen in den rechter- en een tand in den linkerhand zoo triumfantelijk als een generaal die stormenderhand de vijandelijke vesting heeft ingenomen, d.w.z. patient tot den laatsten tand heeft uitgenomen.—

Tegenstelling in een andere plaat van And. Geyger, waarop onze collega in zijn kamerjapon met het geleerdste en kalmste gezicht van de wereld aanhoort, wat patient uitschreeuwt: „je hebt de verkeerde kies getrokken!”.

Ons landje komt er genadiger af. De schrijver wijst er zelfs op, dat hier minder aan caricatuur is gedaan; hij vraagt zich zelfs af of in de van ouds bestaande teekeningen en schilderstukken spot ligt, dan wel de uitbeelding der werkelijkheid. Ik voor mij geloof dit laatste. Daargelaten de platen op geneeskundig gebied aan stift- of penceel van oud-hollandsche schilders te danken, noemt de schrijver met betrekking tot ons land de teekening van Lukas van Leyden (1524). Tot mijn groote verwondering ontging hem een van de meesterstukken van Jan Steen: „De Kiezentrekker”. Onnoodig te zeggen, dat dit marktafereel een typische voorstelling geeft van de tandheerkundige (?!) praktijk uit die dagen.—

Ons vak lag toen op „de markt.” Daar werd stand gemaakt; zelfs de bekwame in het vak zag daar niet tegen op. Zoo tijden, zoo zeden; 't misstond toen niet. Nog leeft het geslacht van collega's uit dien tijd voort. Men trok toen op de markt tanden en volk, maar ook meer en meer vertrouwen. Te verklaren, dat allengs het gevoel van eigen waarde op kwam en door het nageslacht

is hetzelfde vak al hooger en hooger werd opgehouden. Daarvoor alle eer en hulde!

Met de tijden zijn de wetenschappen vooruitgegaan. Ook die van óns vak. Wij willen niet terug; wij gaan niet naar Canossa, wij behoeven ons niet meer weg te werpen op de markt, met hansworsten en ander spektakel om aandacht te trekken. Ons vak staat hoog; hoog vooral, omdat de tandheelkunde eene wetenschap is geworden; omdat wij zeker zijn met onze positieve kennis, positieve resultaten te bereiken.—

Dit zelfbewijstzijn leidde tot het gevoel van eigenwaarde, het zedelijk gevoel, uitgedrukt in het woord Ethiek. Maar hoe groot verschil is er tusschen een begrip, een hoofdgedachte, en de praktijk. Die praktijk is het leven. De opvattingen daarvan zijn al even talrijk en verschillend als de individuen, de karakters, de behoeften.

Als inleiding tot dit opstel koos ik een humoristische, karakteristieke beschouwing van den Items-schrijver in het Amerikaansche tijdschrift. Het zij mij veroorloofd, in meer ernstige bewoordingen enkele waarnemingen uit eigen kring op te teekenen, ter verduidelijking hoe de Ethiek afstuit op de praktijk, op de karakters, hoe de individuen geheel anders handelen, dan de Ethiek hun voorschrijft, en die zij heeten te huldigen.

„Geen reclame maken!” is het parool. Niet adverteeren, tenzij men verhuist of vacantie neemt! Want adverteeren, heet het, is beneden ons; verlaagt den stand. Doch van ons stedelijk Adresboek wordt door menig vereenigingsman gretig partij getrokken, om met *vetgedrukte* letter zijn naam met alle noodig geachte bijzonderheden te vermelden — en die *vetgedrukte* reclame wordt dik betaald.

Het bordje aan de deur moet bescheiden zijn!" Maar de collega-Vereenigingsman, (die indertijd vol ethisch diëet daarover het groote woord had) heeft voor zijn huis... het grootst mogelijke bord. Niet ónmogelijk, dat onze bovenbedoelde Amerikaansche schrijver op dat bord het oog had.

Maar veel bedenkelijker zonden worden begaan door mannen, die wandelen onder den vaan van Ethiek en fanatiek reclame verafschuwen, Zou men niet mogen verwachten dat iemand bescheiden zijn weg gaat, het *esprit de corps* hóóg, zijn collega's bij het publiek in eere houdt? Een voorbeeld van het tegendeel: Een tandarts zit in den trein. Met een medereiziger in gesprek, haast hij zich mededeelen, dat hij naar X (bestemmingsplaats) moet, daar hij in consult geroepen is in een geval, waarvoor geen ander tandarts zou te vinden zijn??

Zou dat waar zijn? Is dat collegialiter, een Vereenigingslid waardig? Is dat ethisch?

Een ander staaltje uit eigen ervaring. Een dag na behandeling van een patient moet ik voor korten tijd uit de stad. Patient, hoewel op een mogelijk verschijnsel door mij voorbereid, gaat, toen het verschijnsel zich voordoet, in haar bij leeken nog al gaauw opkomenden angst — naar een ander tandarts om hulp, en komt, zoodra ik van mijn reis terug was, mij verzoeken de behandeling voort te zetten, onder mededeeling, dat die andere tandarts... mij een knoeier had genoemd. Die lieflijkheid had in casu een tegenovergestelde uitwerking, dank dezer intellectueel hoogstaande dame, die met haar familie lang genoeg mij in mijn praktijk had leeren kennen.

In scherpe bewoordingen, die een vrouw met een spotlach weet te kruiden, laakte zij het gedrag van den man, die zich aldus over een collega had uitgelaten en vroeg of

dit onder tandartsen *usus* is? Aldus gaf die dame met haar kritiek mij te denken over den Vereenigingsman en zijn ethiek.

Nog een ander staaltje: Een patient roept 's avonds de hulp in van zijn tandarts. Hij wordt ontvangen met de woorden: „Ik help 's avonds geen patienten, dat doen alleen prutsers zooals mijnheer X of Y?

Met deze paar staaltjes, ik zou er meerdere kunnen noemen, door andere misschien met nog zooveel meer aan te vullen, durf ik de vraag stellen: Zijn zulke mannen in een Vereeniging op zijn plaats? Verdient het den naam van „collegialiteit”, wanneer zich die schijnschoon vertoont in de vergaderingen, maar daar buiten zich omzet in kwade trouw, het verdacht maken van, het perfide afbreuk doen aan den collega?

Zulke mannen prevelen van Ethiek, maar verstaan er niets aan, zullen er misschien nooit iets van verstaan.

Komt het wetsontwerp op het Tandheelkundig onderwijs aan de orde, dan hoop ik, dat in het leerplan ook het onderwijs in de Ethiek zal worden opgenomen, en hoop ik daarbij, dat dan vooral de gevestigde collega's het goede voorbeeld zullen geven. Eerst dan zal een gezonde toestand in de praktijk intreden, en een Vereeniging vruchtbaar kunnen werkzaam zijn ter bereiking van haar doel.

En nu nog een enkel woord over Reclame. Na hetgeen ik daaromtrent hierboven heb gezegd, met nogal uitvoerige historische aanhalingen, is duidelijk, dat ik ons vak, zóó belangrijk vooruitgegaan in den loop der tijden, te hóóg acht, dan dat ik ook maar een sweempje van triviale reclame zou kunnen tolereeren.

Maar tusschen triviale en gepaste reclame is het onderscheid zeer groot. Wilde ik mij van het inderdaad ernstig vraagstuk gemakkelijk afmaken, dan zou ik Amerika, Enge-

land, Duitschland te hulp roepen om het nut van reclame te betoogen. Zij zouden wijzen op duizenden, die er schatten mee vergaarden. Maar ik mag geen ongelijksoortige grootheden met elkaar vergelijken.

Handelaren en industriëelen, staan niet met ons op één lijn. Zij kunnen anders doen, hebben heel wat minder te ontzien dan wij; hun budget, waarop Reclame bovenaan staat, klink geheel anders dan het onze — en al stond het daarmee gelijk, zou het ons niet passen hen in reclame of advertentie grootte naar de kroon te steken. Wij die een vak van wetenschap beoefenen, hebben het waardige in het bescheidene te toonen. Maar niet wil dat zeggen, dat wij onszelven moeten doodzwijgen; dat wij onszelven in het vergeetboek moeten helpen.

Dat martelaarschap in naam van de Ethiek ware te veel van ons gezegd.

Waarom zouden wij ten opzichte van reclame in ongunstiger conditie moeten verkeereren dan..... ik zal slechts wetenschappelijke mannen met ons vergelijken en slechts een paar voorbeelden aanhalen: medici, juristen.

De medici hebben tweeërlei reclame:

- a. aan huis van patient, die steeds in omgeving is. ?
- b. doordien zij, deels uit wetenschappelijk, maar grootendeels in hun praktisch eigenbelang zich verheffen tot specialiteiten voor ongeveer elk lichaamsdeel. Ieder hunner maakt zich als zoodanig onomwonden den volke bekend. Nooit is het der maatschappij ter bev. der Geneeskunst, noch den Geneeskundigen kring ingevallen, in naam van de Ethiek zulke reclame af te keuren, hoewel vaststaat, dat de medische faculteit enkel bevordert tot arts en niet tot specialiteit. Waarom moet ons, die niet anders te behandelen vinden, dan den mond, den mond worden gesnoerd terwijl wij verlangen dien open te houden!—

De juristen, — zij maken geen reclame; zij krijgen ze gemaakt. De Pers is steeds aanwezig in de Rechtsaal. Nooit zullen de verslaggevers verzuimen, den naam van den verdediger in hun courant te vermelden.

Die reclame in zoovél couranten, kosteloos, niet onder de advertentiën, maar onder het nog zooveel méér gelezene nieuws is — behoef ik het te zeggen? — voor den advocaat van zeer groote waarde. Hij zou, ik zou er een proces om parieeren, die reclame niet gaarne willen missen.

In geen van deze gunstige conditiën verkeeren wij.

Toch staat vast, dat ook voor óns geldt het belang van gestadige MITS GEPASTE publiciteit, het „*frappez toujours*” opdat een naam bekend blijve. Dit is het belang van beginners, van minvermogenden, en van in ernstig opzicht veelbehoevenden. 't Gaat niet aan hen te breidelen in hun instinktmatig pogen te bestaan en vooruit te komen. 't Gaat niet aan, te reglementeeren tot hoever ze gaan mogen, ieder onzer is er van doordrongen, dat tandheelkunde hoog staat; niemand zal 't dus invallen zich te verlagen tot de charlatannerie of de triviale reclame van weleer. Hij zou in den armelijksten zin van het woord blijk geven dat bij „van de hand in den tand leeft.”

Neen, niet bij wijze van *veto*, de Ethiek voorgehouden, die door zoovelen toch niet begrepen, naar gelang van omstandigheden gehuldigd of gehuicheld wordt en buiten het Vereenigingsleven toch in de meeste gevallen afstuit op het karakter van het individu, of in den strijd om het bestaan.

Amsterdam, Jan. 1907.

I. J. E. DE VRIES.